

A comparative analysis of the novels *Cinderellas of Muscat* and *Acrid Taste of Persimmon* based on feminist elements

Samaneh Dehghani ¹ | Ali Bashiri ^{2*}

1. Ph.D. Candidate of Arabic language and literature, Faculty of Literature and foreign languages, University of kashan, kashan, Iran. E-mail: samanehdehghan765@gmail.com
2. Corresponding Author, Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and foreign languages, University of Kashan, Kashan, Iran. E-mail: A.Bashiri@Kashanu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 24 May 2023

Received in revised form:
05 September 2023

Accepted: 12 September
2023

Keywords:

Feminist criticism,
Huda Hamad,
Zoya Pirzad,
Masculism,
Comparative analysis.

ABSTRACT

Feminist ideas first appeared in literary criticism in the late twentieth century. The primary objective of feministic schools is gender equality in society. Feminist criticism tries to draw the attention of its readers to gender inequalities in society, encourage a different interpretation, and motivate them to take action in this regard. The novels *Cinderella of Muscat* (Arabic: *Sindrella Al Muscat*) by Huda Hamed and *The Acrid Taste of Persimmon* (*Ta'am-e gas-e khormalu*) by Zoya Pirzad focus on women and their issues. Given the deeply ingrained patriarchal beliefs and behaviors in Arab and Iranian societies, both authors have been influenced by violations of women's rights in their societies and have attempted to reflect these beliefs. This research uses a descriptive-analytical method and the American comparative literature school presumptions to analyze and examine the common feminist concepts in the aforementioned works. The concepts of patriarchy, emotional violence, women against women, and women's effort to please men were found to be reflected in the works of both authors, and both of them, despite differences in nationality and language, were concerned about women and criticized patriarchal society. The findings indicate that the women in Pirzad's narrative are active and modify their living conditions, whereas the women in Hamed's narrative are passive, though aware of their condition.

Cite this article: Dehghani, S., Bashiri, A. (2024). A comparative analysis of the novels *Cinderellas of Muscat* and *Acrid Taste of Persimmon* based on feminist elements. *Research in Comparative Literature*, 14 (2), 97-122.

© The Author(s).

Publisher: Razi University

DOI: 10.22126/JCCL.2023.9169.2503

Extended Abstract

Introduction:

Feminist criticism seeks to highlight the gender inequalities present in society and establish equal rights between men and women. Analyzing and examining novels that emphasize the gender-based dimensions of women and their mistreatment can be effective in eliminating discrimination against this gender.

Simone de Beauvoir, one of the most significant theorists of feminist criticism, in her book "The Second Sex", believes that women are in a society run by men and that to free themselves from this male dominance, they must unite. She believes that it is the women themselves who have caused their own deprivation because they cannot use the masculine logic. Women should see themselves as responsible in society and be less dependent (cf. Beauvoir, 2000: 504-507).

Feminist criticism emerged following the feminist movement and aims to uncover the oppressions, deprivations, and mistreatment against women. For the first time, Tillie Olsen published an article titled "Silences" in 1972, in which she spoke of the sensory experiences and perceptions of women that are not heard. In this article, she invited writers to write "what should be addressed in feminism" and wrote about women's freedom and gender equality. Virginia Wolf, one of the pioneers of feminist criticism, pointed out the problems created by publishers in dealing with female writers and women (cf. Eagleton, 2016: 12-13).

Oppression and injustice against women exist both in text and in the reality of society. Since literature reflects these realities, this oppression and injustice are also reflected in literary genres such as poetry, novels, etc. This criticism, in fact, seeks to end this oppression and to express the various aspects of this gender-based humiliation in literature, indirectly. It can be declared that feminist criticism theorists believe in their theories that women are under the domination of men's thinking and must free themselves from these shackles.

The two novels *Cinderella of Muscat* by Huda Hamed and *The Bitter Taste of Persimmon* by Zoya Pirzad contain a series of interconnected stories about women and their family lives. The main subjects of these two novels are women, their concerns, and how men deal with them. A comparative study of these two novels, considering the common feminist elements, can take a step toward combating misogynistic and patriarchal thoughts in society by raising awareness among the audience and thus holds significant importance. In light of the importance of the issue, this research aims to compare the feminist elements in these two novels and analyze and examine their various dimensions.

Method:

This research employs a descriptive-analytical method, relying on the American comparative school, to examine and analyze the common feminist concepts in the two novels *Cinderella of Muscat* by Huda Hamed and *The Bitter Taste of Persimmon* by Zoya Pirzad, which contain a series of interconnected stories about women and their family lives.

Results and Discussion:

The common feminist concepts in both novels manifest in the forms of patriarchy, emotional violence against women, women against women, and women's efforts to gain men's approval. Among these, the concept of patriarchy is more extensive than the others and has a high frequency in both novels. Patriarchy in these two novels is expressed in the components of decision-making for women and imposing opinions about women's appearances. In emotional violence, indifference, betrayal, and humiliation of women also emerge.

The narratives of women in *The Bitter Taste of Persimmon* have a tangible and realistic aspect, however, in Hamed's work, there is no change in the living conditions of the women in the narrative, regardless of the critical aspect. This means that most of the women in Pirzad's narrative are active, whereas the women in Hamed's narrative are passive, but aware of their situation. Nonetheless, the concern of both female writers is shared, and both have criticized their patriarchal societies. Hamed and Pirzad, due to their gender and similarity with the female characters in their narratives, have better understood and reflected the concerns of women.

The two novels *Cinderella of Muscat* by Huda Hamed and *The Bitter Taste of Persimmon* by Zoya Pirzad, an Iranian writer, examine and seek to expose the patriarchal ideology. Their fight against patriarchy in their works is not through direct methods or victimizing the female gender, but rather both writers, due to their similar gender experiences and understanding of the female gender, have aligned themselves with the feminine world and mentioned their concerns in the form of similar family and marital narratives. However, the female gender in Hamed's narrative and the fate of her female characters are portrayed more conservatively and statically. In contrast, the female characters in Pirzad's narrative are more dynamic and capable of changing their circumstances. Both writers have embedded shared women-centered concepts and a fight against patriarchal ideology in these two works.

Conclusion:

Overall, both writers have acted similarly in raising awareness to combat the notion of women as the "second sex", and both pursue the fight against the dominance of patriarchal thought. Hamed and Pirzad have both endeavored to provide a foundation of peace and psychological security for women in their families and societies through their narratives. The writers seek to show their audience that the proper way to treat women begins in the marital and family environment and can give them more confidence to play a useful role in society.

بررسی تطبیقی رمان‌های سندرلیات مسقط و طعم گس خرمالو بر اساس مؤلفه‌های فمینیستی

سمانه دهقانی^۱ | علی بشیری^{۲*}

۱. دانشجوی دکترای زبان و ادبیات عربی، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران. رایانامه:

samanehdehghan765@gmail.com

۲. نویسنده مسئول، استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و زبان‌های خارجی، دانشگاه کاشان، کاشان، ایران. رایانامه:

A.Bashiri@Kashanu.ac.ir

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۰۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۶/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۱

واژه‌های کلیدی:

نقد فمینیستی،

هدی حمد،

زویا پیرزاد،

مردسالاری،

خشونت عاطفی.

جریان‌های فمینیستی، رویکرد برابری زن و مرد در جامعه است. نقد فمینیستی، به دنبال جلب توجه خوانندگان خود به وجود نابرابری‌های جنسیتی در جامعه و فراخواندن آنان به سمت خوانشی متفاوت و اقدام در این خصوص است. محور اصلی رمان‌های سندرلیات مسقط اثر هدی حمد نویسنده عمانی و طعم گس خرمالو اثر زویا پیرزاد را زنان و دغدغه‌های آنان تشکیل می‌دهند. با توجه به ریشه‌دار بودن باورها و رفتارهای مردسالارانه در جامعه عربی و ایرانی، هر دو نویسنده تحت تاثیر حقوق تضییع شده زنان در جوامع خود قرار گرفته‌اند و سعی در انعکاس این باورها داشته‌اند. این پژوهش با روشی توصیفی-تحلیلی و با تکیه بر مکتب تطبیقی آمریکایی، در پی بررسی مفاهیم مشترک فمینیستی در میان این دو اثر و تحلیل و بررسی آن است. با بررسی هر دو رمان مشخص گردید که مفاهیم مردسالارانه، خشونت عاطفی، زن علیه زن و تلاش برای جلب رضایت مردان در آثار هر دو نویسنده انعکاس پیدا کرده است و هر دو نویسنده علی‌رغم تفاوت در ملیت و زبان، دغدغه زنانه داشته‌اند و از جامعه مردسالارانه انتقاد کرده‌اند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد زنان روایت پیرزاد، زنانی فعال هستند و شرایط زندگی خود را تغییر می‌دهند اما، زنان روایت حمد، زنانی منفعل اما آگاه از اوضاع خود هستند. حمد و پیرزاد در آگاهی بخشی برای مبارزه با «جنس دوم» واقع شدن زن، به شکل تقریباً مشابهی عمل کرده‌اند و هر دو، مبارزه با سیطره تفکر مردسالارانه را دنبال می‌کنند.

استناد: دهقانی، سمانه؛ بشیری، علی (۱۴۰۳). بررسی تطبیقی رمان‌های سندرلیات مسقط و طعم گس خرمالو بر اساس مؤلفه‌های فمینیستی.

کاووش نامه ادبیات تطبیقی، ۱۴ (۲)، ۹۷-۱۲۲.

© نویسنده گان.

ناشر: دانشگاه رازی

DOI: 10.22126/JCCL.2023.9169.2503

۱. پیشگفتار

۱-۱. تعریف موضوع

در نقد فمینیستی، زنان و جایگاه آنان به عنوان عضوی از جامعه مورد بررسی و تحلیل قرار می‌گیرند. در حقیقت، این نقد در پی به تصویر کشیدن نابرابری‌های جنسیتی موجود در جامعه و ایجاد حقوق برابر بین زن و مرد است. تحلیل و بررسی رمان‌هایی که سویه و بعد جنسیتی زنان و آزار نسبت به آنان را پررنگ کرده‌اند، می‌تواند در از بین بردن تبعیض‌ها علیه این جنس اثربخش باشد.

دو رمان *سندریلات مسقط* نوشته هدی حمد و *طعم گس خرما* اثر زویا پیرزاد دربردارنده مجموعه داستان‌هایی بهم‌پیوسته پیرامون زنان و زندگی خانوادگی آن‌ها است. زنان و دغدغه‌هایشان و نحوه برخورد مردان با این زنان موضوع اصلی این دو رمان را شکل می‌دهد. بررسی تطبیقی این دو رمان با توجه به وجود مؤلفه‌های مشترک فمینیستی می‌تواند با آگاه‌سازی مخاطب، گامی را در جهت مبارزه با تفکرات زن‌ستیزانه و مردسالارانه جامعه بردارد و از این رو، از اهمیت بالایی برخوردار است. در پرتو اهمیت مسأله، این پژوهش در پی تطبیق مؤلفه‌های فمینیستی این دو رمان و تحلیل و بررسی ابعاد گوناگون آن است.

ادبیات تطبیقی تصویری از سرزمین‌های مختلف و به تبع آن ادبیات ملت‌های دیگر و ارتباط‌های هنری ملت‌ها را از طریق روابط انسانی به ما می‌نمایاند و ازسوی دیگر پیوند میان عوامل تاثیرگذار و تاثیرپذیر بر این سرزمین‌ها را نمایش می‌دهد. اصطلاح ادبیات تطبیقی نخستین بار در سال ۱۸۱۶ به کار رفت، اما ادبیات تطبیقی به معنای واقعی‌اش در سال ۱۸۲۸ یعنی قرن نوزدهم در فرانسه توسط ویلمن^۱ به کار گرفته شد. ادبیات تطبیقی موارد تشابه و تفاوت میان آثار را از زوایای گوناگون بررسی می‌کند (غنیمی هلال، بی‌تا: ۱۱۱-۱۲۰).

فمینیسم^۲، از ریشه feminine به معنای زنانه، مادینه و مونث است. اصل این کلمه از زبان فرانسه گرفته شده است. به شکل کلی نقد فمینیستی در معنای عام به مسائل زنان تکیه دارد. موضوعات این نقد به شکل کلی شامل خود نویسنده، مادر و رابطه او با کودک، نقش زنان در جامعه، حقوق زنان، جنس بیولوژیک زنان و جنس دستوری زنان که آن را ساختار فرهنگ به وجود می‌آورد می‌شود. نقد فمینیستی نقدی مولف‌گرا است. این دقیقاً برخلاف نقد فرمالیستی و نقد نواست که متن‌گرا هستند. در

1. Abel-François Villemain

2. Feminism

نقد فمینیستی از همه شیوه‌های نقادی مانند نقد جامعه‌شناختی، هرمنوتیک و... استفاده می‌شود (شمیسا، ۱۳۸۵: ۳۸۷).

پایه و اساس این نقد را فمینیسم تشکیل داده است. این نقد به نوعی بر جنبه‌های فرهنگی و اجتماعی تفاوت‌های زنانگی و مردانگی اشاره می‌کند و بر این باور است که بیش از آن که تفاوت‌های جسمی و بیولوژیکی باعث به وجود آمدن تمایز میان زن و مرد شده باشد، این کنش‌های اجتماعی است که منجر به تحقیر جنس زن شده است (احمدی، ۱۳۸۶: ۱۷۱-۱۷۶). نقد فمینیستی به عنوان نقدی ادبی و رویکردی آگاهانه در دهه ۱۹۶۰ و پس از آن که زنان غرب برای احقاق حقوق خود تلاش‌های زیادی کردند به وجود آمد (داد، ۱۳۸۷: ۴۸۴).

۱-۲. ضرورت، اهمیت و هدف

هدف پژوهش پیش‌رو این است که افکار و نوشته‌های پیرزاد و حمد در دو رمان طعم‌گس خرمالو و سندرلیات مستط در ارتباط با مسائل زنان مورد بررسی قرار گیرد و میزان و نحوه تأثیرپذیری این دو از مکتب فمینیسم مشخص گردد. از آن جایی که هر دو نویسنده مباحث زنانه را در آثار خود انعکاس داده‌اند و دغدغه‌هایی زنانه داشته‌اند، بررسی و تحلیل این پژوهش از اهمیت بالایی برخوردار است. علاوه بر این، تفکرات و اعمال مردسالارانه‌ای که در جامعه هر دو نویسنده وجود دارد و نیازی که به مبارزه با این تفکرات و احقاق حقوق تضییع شده زنان وجود دارد، ضرورت انجام این پژوهش را نشان می‌دهد.

۱-۳. پرسش‌های پژوهش

- مفهوم جنسیت «زن» در این دو اثر چگونه به تصویر کشیده شده است؟
- زنان برای تغییر وضعیت خود در این دو رمان چه اقدامی کرده‌اند؟

۱-۴. پیشینه پژوهش

پیرامون رمان طعم‌گس خرمالو، پژوهش‌هایی انجام شده است:

۱. باقری مزرعه و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خود به بررسی جامعه‌شناسانه رمان طعم‌گس خرمالو و مؤلفه‌های اجتماعی مطرح شده در این رمان پرداخته‌اند که زنان نیز جزیی از آن هستند. برای تحلیل جامعه‌شناختی این اثر نیز نظریات جورج لوکاک^۱ و لوسین گلدمن^۱ مبنای کار قرار گرفته است.

۲. فرهنگی و صدیقی (۱۳۹۳) در مقاله خود به نقد نشانه‌شناسانه رمان *طعم گس خرمالو* از منظر اجتماعی پرداخته‌اند. در این پژوهش به نقش زنان در رمان اشاره شده است و در پایان نگارندگان به این نتیجه رسیده‌اند که نقش رمزهای هویت و آداب معاشرت در این رمان پررنگ‌تر بوده است.

۳. گلی و همکاران (۱۳۸۹) در پژوهش خود به بررسی مفهوم گذر از سنت به مدرنیته در رمان *طعم گس خرمالو* پرداخته‌اند. این مقاله نیز رمان را بیشتر از منظر اجتماعی و روند مدرنیته شدن و پذیرش آن توسط شخصیت‌های رمان بررسی می‌کند و بررسی مؤلفه‌های فمینیستی در آن صورت نگرفته است. نگارندگان در پایان به این نتیجه رسیده‌اند که نمود مدرنیته را می‌توان در داستان پایانی این رمان پیدا کرد.

با بررسی آثار پیرامون رمان *سندریلات مسقط* مشخص گردید، پژوهشی به نام «*سندریلات مسقط، رواية الكاتبة العمانية هدى حمد نساء يخرجن من واقعهن ليصوّرن حقيقة المرأة*» نوشته احمد بزون در سال ۲۰۱۷ در نشریه افکار درباره این رمان انجام شده است. در این اثر، توضیحاتی در خصوص این روایت و تحلیلی جزئی درباره شخصیات و افکار نویسنده ارائه شده است. در این پژوهش، نگارنده به بررسی این روایت هدی حمد پرداخته است و در خصوص نقش زنان در این رمان و جامعه عمان توضیحاتی کلی ارائه شده است.

مسئله‌ای که باعث تمایز این پژوهش با پیشینه‌های ذکر شده می‌شود بررسی تطبیقی این دو روایت با یکدیگر است. تاکنون پژوهشی که به صورت تطبیقی این دو رمان را با توجه به شباهت‌های فراوان در خصوص انعکاس مسائل مشترک زنانه مورد بررسی قرار دهد، انجام نشده است. با توجه به وجوه همسان و ناهمسان جامعه ایرانی و عربی، مفاهیم مشترک پیرامون زن بررسی و بیان خواهد شد و راه‌حل‌هایی نیز برای رفع آن مطرح می‌شود.

۱-۵. روش پژوهش و چارچوب نظری

این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و با استناد بر مطالعات کتابخانه‌ای در پی آن است تا با روش تطبیقی مکتب آمریکایی و با خوانش دو اثر، مفاهیم مشترک فمینیستی میان دو رمان *سندریلات مسقط* هدی حمد نویسنده زن عمانی و *طعم گس خرمالو* اثر زویا پیرزاد را مورد بررسی و تحلیل قرار دهد و میزان اشاره و بسامد هر یک از مولفه‌های فمینیستی این دو اثر را ذکر کرده و آن‌ها را تحلیل خواهد

کرد.

سیمون دوبووار^۱، از مهم‌ترین نظریه‌پردازان نقد فمینیستی، در کتاب خود به نام جنس دوم^۲ اعتقاد دارد زنان در اجتماعی قرار گرفته‌اند که مردان آن را اداره می‌کنند و برای رهایی از این تسلط مردان باید با یکدیگر متحد شوند. او اعتقاد دارد این خود زنان هستند که باعث شده‌اند مورد محرومیت قرار بگیرند چرا که نمی‌توانند از منطق مردانه استفاده کنند. زنان باید خود را در جامعه مسئول بدانند و کمتر وابسته باشند (ر.ک: دوبووار، ۱۳۷۹: ۵۰۴-۵۰۷).

نقد فمینیستی به دنبال جنبش فمینیستی به وجود آمد و در پی آشکارسازی ظلم‌ها، محرومیت‌ها و آزار علیه زنان است. اولین بار تیلی اولسن^۳ در سال ۱۹۷۲ مقاله‌ای با عنوان «سکوت‌ها»^۴ منتشر کرد و در آن از تجربه‌های حسی و ادراکات حسی زنان که شنیده نمی‌شود سخن گفت. او در این مقاله نویسندگان را به نوشتن «آن چه باید در فمینیسم مطرح شود» دعوت کرد و از آزادی زنان و برابری جنسیتی نوشت. ویرجینیا ولف^۵، از سرآمدان جریان نقد فمینیستی، به مشکلاتی که توسط ناشران در مواجهه با نویسندگان زن و زنان به وجود آمده بود اشاره کرد (ر.ک: ایجلتون، ۲۰۱۶: ۱۲ و ۱۳).

ظلم و ستم به زنان در متن و واقعیت جامعه وجود دارد. از آنجایی که ادبیات بازتاب‌دهنده‌ی این واقعیات است، این ظلم و ستم در گونه‌های ادبیات چون شعر، رمان و... نیز بازتاب پیدا می‌کند. این نقد در حقیقت در پی پایان دادن به این ستم و بیان جنبه‌های گوناگون این تحقیر جنسیتی در ادبیات و با زبانی غیرمستقیم است. می‌توان گفت: نظریه‌پردازان نقد فمینیستی در نظریات خود معتقد هستند که زنان تحت سیطره تفکر مردان قرار دارند و باید خود را از این قید و بند رها کنند.

می‌توان گفت در نقد ادبی فمینیستی دو گرایش اصلی وجود دارد: ۱. جلوه‌های زنان: این گرایش به دنبال آن است که زن در کدام نقش قالبی به مخاطب یا خواننده شناسانده می‌شود. در این گرایش اعتقاد به این است که نویسندگان مرد به طور کلی فرض می‌کنند که خوانندگان آثارشان مرد هستند. آن‌ها تصویر زن را در آثارشان به گونه‌ای منعکس می‌کنند که با فرهنگ مردسالارانه در تطابق قرار

1. Simone de Beauvoir
2. The second sex
3. Tillie Lerner Olsen
4. Silences
5. Adeline Virginia Woolf

می‌گیرد؛ ۲. نقد زنانه: نظریه پرداز اصلی این گرایش «الین شوالتر»^۱ است. این گرایش، ساختار آثار ادبی نویسندگان را بررسی و تحلیل می‌کند (ر.ک: پاینده، ۱۳۸۲: ۱۴۱-۱۴۴).

نقد فمینیستی یا همان نقد زن‌محور افزون بر پرداختن به موضوع شورش زنان علیه مردان، در پی به تصویر کشیدن خشونت‌های مردان علیه زنان است و برتری جنس مذکر را محکوم می‌کند. رمان‌هایی را می‌توان رمان فمینیستی دانست که مردانی را به تصویر می‌کشد که خشم و خشونت خود را علیه زنان خالی می‌کنند (ر.ک: تایسن، ۱۳۹۲: ۱۸۰).

این نقد علاوه بر توجه به مخاطب و خواننده، به نویسنده نیز توجه می‌کند. نقد فمینیستی هم به آثار نویسندگان مرد و هم نویسندگان زن توجه دارد. بعضی از فمینیست‌ها اعتقاد دارند که نویسندگان زن به علت اینکه دنیای زنانه را تجربه می‌کنند، بهتر از نویسندگان مرد می‌توانند نمایان‌کننده‌ی ابعاد ادراکی و عاطفی آن باشند (ر.ک: سلدن و ویدوسون، بی‌تا: ۲۶۴-۲۶۵).

۲. خلاصه رمان سندرلیات مسقط

رمان *سندرلیات مسقط* از هدی حمد، هشت داستان کوتاه در خصوص زنان را در برمی‌گیرد. در ابتدای رمان، نویسنده توصیفی از وضعیت این زنان در یک رستوران می‌آورد. این هشت زن که از دور زنانی کامل و بی‌نقص به نظر می‌آیند و باعث حیرت اطرافیان خود می‌شوند، در یک رستوران هرچند وقت یک بار دور هم جمع می‌شوند. آشپز این رستوران به نام رامون که در آستانه ترک شغل خود است و تنها مرد این رمان است، از آن‌ها می‌خواهد داستان خود را تعریف کنند و راز این بی‌نقصی‌شان را بگویند.

نخستین داستان با فتحیه آغاز می‌شود. فتحیه شخصی است که از گذشته خود فرار می‌کند. او به این دلیل که در کودکی از نظر دیگران ظاهر زشتی داشته و دائماً مورد تمسخر اطرافیان قرار می‌گرفته است، با وجود گذر زمان، ازدواج و تغییرات ظاهری با عمل‌های جراحی با رخداد‌های کودکی خود کنار نیامده است و روح و روانش در گذشته باقی مانده و اتفاقات گذشته‌اش، افکار و زندگی حال و آینده‌اش را تحت تاثیر قرار داده است.

داستان بعدی این کتاب، درباره ساره است که به نوعی زندگی مادربرگش را توصیف می‌کند. داستان او با مرگ مادربرگش شروع می‌شود و این که اطرافیانش ساره را مجبور می‌کنند او را غسل

دهد. داستان ساره توصیف زنان سه نسل است. او رخدادهایی در خصوص مادر بزرگش و دوران بیماری او و رابطه مادر بزرگ و مادرش را توصیف می‌کند.

نوف، زنی است که به علت ظاهر خود مورد بی‌توجهی و بی‌مهری مردان اطراف خود قرار گرفته است. توجه نوف به خرافات عمه‌اش باعث شده جلوی رشد بدن خود را بگیرد و بدنی همانند بدن زنان دیگر نداشته باشد و تنها بماند. این موضوع باعث شده است دائما روح و روان او را آزرده باشد.

ربیع، زنی است که مورد بی‌مهری و بی‌تفاوتی همسر خود قرار گرفته است و همین موضوع او را به ستوه آورده و از او زنی غمگین ساخته است. همسر ربیع با قوانین و چهارچوب‌هایی که برای او ساخته مانعی بزرگ بر سر راه آزادی ربیع به وجود آورده است. همسر ربیع حتی برای کوچک‌ترین کار ربیع برنامه ریزی کرده و آزادی او را محدود کرده است.

تهانی، زنی است که اعتماد به نفس خود را به دلیل رفتار همسرش از دست داده است. همسر تهانی دائما با رفتار خود او را مورد شماتت قرار می‌دهد. رفتار به‌ظاهر مقبول اما شماتت‌بار یوسف همسر تهانی او را زنی گوشه‌گیر کرده است که با از دست دادن اعتماد به نفس خود، دیگر نمی‌تواند در جامعه ظاهر شود.

ریا زنی است که با ازدواج با همسر بیکار و بیابان‌گرد خود مجبور به مهاجرت به روستایی در اطراف مسقط شده است. او به علت تنهایی و عدم انس مردم روستا با او و خانواده‌اش دل‌بسته یک گوساله می‌شود تا جایی این گوساله به درون خانواده و خانه او راه پیدا می‌کند. ریا گوساله را از مادرش جدا می‌کند و سعی در بهم زدن محبت بین آنان دارد. در نهایت گوساله می‌میرد و با مرگ گوساله، اوضاع زندگی ریا بهم می‌ریزد. شوهرش نیز او را ترک می‌کند و به بیابان باز می‌گردد.

داستان علیا، داستان خودباختگی فرهنگی یک جامعه است که در قالب زندگی خانوادگی بروز پیدا می‌کند. پخش سریالی مکزیک باعث شده است تا علیا و همکلاسی‌هایش با سن کم خود دائما به خیال‌پردازی پردازند و از زندگی واقعی دور شوند و دل‌بسته هنرپیشه‌های این سریال شوند. مادر علیا نیز تحت تاثیر این سریال قرار گرفته است و دل‌باخته هنرپیشه مرد این سریال شده است. علیا در پایان داستانش آگاه شده و نهایتا متوجه مجازی بودن این شخصیت‌ها و بی‌اهمیت بودن آن‌ها می‌شود.

داستان عمه مزنه، داستان زنی به‌ظاهر دیوانه اما در واقعیت عاقل است. برادرزاده این شخصیت داستان زندگی او را توصیف می‌کند. او به ازدواج‌های چندباره عمه خود و رفتارهای به‌ظاهر سبک‌سرانه‌اش اشاره می‌کند. رابطه او و عمه‌اش و حوادث کودکی او در رابطه با عمه‌اش دائما در

خاطر او است. او به این موضوع اشاره می‌کند که او برخلاف گفته‌ها و افکار دیگران، عمه‌اش را زنی باهوش و مدبر می‌داند.

در پایان رمان که تمامی شخصیت‌ها داستان خود را شرح دادند، مهمانی این سیندرلای واقعی به پایان می‌رسد و همگی از رستوران به منزل خود می‌روند تا در همان واقعیت زندگی خود، زندگی کنند.

۳. خلاصه رمان طعم گس خرمالو

رمان طعم گس خرمالو از زویا پیرزاد شامل پنج داستان است. محتوای هر پنج داستان به نوعی درخصوص زنان است و به جز داستان سازدهنی، قهرمانانش را هم زنان تشکیل می‌دهند. هر یک از این پنج داستان جزئیات زندگی زنان و مشکلات آنان را شرح می‌دهد. احساسات، آرزوها، استقلال و نحوه تصمیم‌گیری این زنان بن‌مایه این رمان را می‌سازند.

داستان نخست که «لگه‌ها» نام دارد، داستان ازدواج علی و لیلا است. پس از مدتی آشنایی، لیلا و علی به اصرار لیلا و مادرش علی‌رغم عدم تمایل علی، با هم ازدواج می‌کنند. تلاش‌های لیلا برای حفظ ازدواجشان راه به جایی نمی‌برد. علی بی‌مبالات و بی‌توجه به لیلا و زندگی‌شان است. لگه‌ای که لیلا تلاش می‌کرد از حمام خانه‌شان پاک کند، در حقیقت لگه‌ای بوده بر زندگی‌شان. لیلا با مطالعه برای از بین بردن لگه‌ها، به تدریج استقلال خود را به دست می‌آورد و از علی جدا می‌شود. با تشکیل کلاس لگه‌گیری، استقلال لیلا بیشتر شده و جریان زندگی خود را به دست می‌آورد.

داستان آپارتمان، داستان زندگی مهناز و فرامرز است. فرامرز همسری مستقل و اجتماعی نمی‌خواهد و دائما از اینکه مهناز به دنبال پیشرفت اجتماعی است گله می‌کند و او را به خانه‌داری تشویق می‌کند. او از هر فرصتی برای شمات و آزار مهناز استفاده می‌کند و همین موضوع باعث سست شدن پایه‌های زندگی‌شان و جدایی آن‌ها می‌شود. داستان دیگر آپارتمان، داستان مجید و سیمین است که دقیقا نقطه مقابل داستان مهناز و همسرش هستند. سیمین در خانه‌داری درجه یک است اما مجید به دنبال پیشرفت اجتماعی است و توجهی به خانه‌داری سیمین ندارد. در نهایت آپارتمان مجید و سیمین که از یکدیگر جدا می‌شوند، توسط مهناز خریداری می‌شود.

داستان پرلاشز، داستان زندگی ترانه و مراد است. ترانه که در نامزدی با مردی به نام سعید نقوی است، متوجه بیگانگی و تفاوت‌های خود با او می‌شود و به مراد که نویسنده و روشنفکر است، پیشنهاد

ازدواج می‌دهد. عدم توجه مراد به مسائل مالی و زمانی و دل‌نگرانی‌هایی که برای ترانه ایجاد می‌کند، چالش‌های دیگری را برای او می‌آفریند. اما عشق و محبت مراد او را به زندگی امیدوار کرده است و حتی تأمین مسائل مالی به عهده ترانه است. ترانه و مراد به پیشنهاد مراد و علاقه‌اش به صادق هدایت، به قبرستان پرلاشز پاریس می‌روند. در آن‌جا نیز مراد بی‌توجه به زمان، مدت زمان طولانی به هتل برنمی‌گردد و این موضوع، ترانه را دل‌نگران می‌کند. در نهایت داستان با پایانی باز به پایان می‌رسد، زیرا مشخص نیست که صدای پایی که ترانه از راهرو هتل می‌شنود، تعلق به مراد است یا خیر.

داستان دیگر این رمان دربارهٔ حسن است. حسن زندگی خودش، آقای کمالی و همسرش سهیلا را برای راننده‌ی تاکسی تعریف می‌کند. حسن و آقای کمالی با یکدیگر یک مغازهٔ کبابی باز می‌کنند. زمانی که آقای کمالی با سهیلا که زنی تجملی است ازدواج می‌کند، زندگی‌اش عوض می‌شود. با دوستی آقای اینانلو که از آمریکا برگشته است با خانواده آقای کمالی، فکر مهاجرت به آمریکا لحظه‌ای سهیلا را رها نمی‌کند و سرانجام آقای کمالی را مجبور به مهاجرت با فرزندشان می‌کند. تغییرات زندگی آقای کمالی و مهاجرت به آمریکا با وجود عدم تمایل او به مهاجرت و صحبت‌های رانندهٔ تاکسی در خصوص ازدواج و زنان، حسن، شخصیت مرد اصلی این داستان را از ازدواج پشیمان می‌کند.

داستان آخر، طعم گس خرمالو نام دارد و داستان زنی ثروتمند است که در رمان با عنوان «خانم» به او اشاره شده است. او با همسر خود در خانه‌ای بزرگ و اعیانی زندگی می‌کند که یک درخت خرمالو هم دارد. او دلبستهٔ این درخت و خانه است و بعد از مرگ همسرش نیز این خانه و درخت را رها نمی‌کند. به توصیهٔ اطرافیان، برای این خانه مستاجر می‌آورد. با آوردن مستاجران متوجه می‌شود که مفهوم خرمالو و برخی از اعتقادات فقط برای خود او بسیار بااهمیت و باارزش است و دیگران به آن اهمیتی نمی‌دهند و مفاهیم و ارزش‌ها دائما در حال تغییر است. در نهایت او نیز مجبور به تغییر می‌شود و در پایان داستان خانه و درخت را رها می‌کند و برای سفری کوتاه به مشهد می‌رود.

۴. مؤلفه‌های مشترک فمینیستی در دو رمان

با مطالعهٔ هر دو اثر و پژوهش پیرامون آن‌ها، می‌توان مهم‌ترین سویه‌های فمینیستی میان رمان‌های سندرلیات مسقط و طعم گس خرمالو را در مؤلفه‌های زیر جمع‌بندی و بررسی کرد.

۴-۱. مردسالاری

جامعه مردسالار، عاملی است که زن را جنس دوم و فدایی و مرد را خودپسند بار می‌آورد. مردان در این جامعه، بلندپروازی‌های خود را به بلندپروازی‌های زنان مقدم می‌دانند (ر.ک: السعداوی، ۱۹۹۰: ۱۸۴). سلطه این نظام موجب می‌شود زنان خود را از مردان ضعیف‌تر ببینند.

در جوامعی که مردسالاری حاکم است، زنان بر اعمال خود کنترلی ندارند و مردان دائماً به دنبال این هستند که اعمال زنان را مدیریت و کنترل کنند و برای آنان تصمیم بگیرند. در این جوامع قدرت چون ابزاری در دست مردان است. آنان زنان را به عنوان جنس دوم در نظر می‌گیرند و در پی تحمیل نظرات و دیدگاه‌های خود به آنان هستند. جامعه ترسیم شده در داستان‌های هر دو رمان و شخصیات‌های موجود در آنها، جامعه‌ای مردسالار است.

مهم‌ترین مولفه‌های مردسالاری در آثار هر دو نویسنده را می‌توان در دو محور زیر بررسی کرد.

۱-۱-۴. تحمیل نظرات در خصوص ظاهر زنان

از جمله مصادیق مردسالاری می‌توان به این موضوع اشاره کرد که برخی بر این باورند که نظر خود را در خصوص ظاهر زنان به آنها تحمیل کنند. در واقع می‌توان این مسئله را زیرمجموعه مقوله «کالانگاری زنان» و خشونت بر زنان دانست (رنجبران و دبیرزاده، ۱۳۹۰: ۴۳-۴۷). مردان در این جوامع به این علت که خود را جنس اول می‌دانند، تلاش می‌کنند زن را طبق معیارهای مدنظر خود درآورند و زنان در این خصوص حق هیچ‌گونه انتخاب یا اعمال نظری ندارند. مسئله قابل توجه در هر دو رمان این است که مردان در این دو اثر تلاش می‌کنند معیارهای مدنظر خود را در خصوص ظاهر زنان به آنان تحمیل کنند.

داستان زندگی ربیعه و رائد در رمان *سندریلات مستقط*، هدی حمد این مسئله را به خوبی بازتاب می‌دهد. رائد در این رمان در خصوص ظاهر ربیعه، از جمله لاغری او و صورتش، نظرات خود را تحمیل می‌کند به نحوی که حتی برای او در خصوص میزان غذا خوردن و ورزش کردن تصمیم می‌گیرد و به وی تذکر نیز می‌دهد. این در حالی است که وزن رائد هر روز و دائماً بیشتر می‌شود و از لحاظ ظاهری اهمیتی به خود نمی‌دهد:

«یحبني رائد نحيفة. لا يزيد لوزني أن يزيد عن الوزن الذي تعرّف عليّ فيه أول مرة... ولكنّه لا يزال يمرّ الكثير من الإشارات المبطّنة والصريحة و المحبّطة أيضاً بشأن وزني» (حمد، ۲۰۱۶: ۸۰).

(ترجمه: رائد من را لاغر دوست دارد. دوست ندارد وزنم از اولین باری که من را دید بالاتر رود... ولی او هنوز با کنایه و رک درباره اضافه وزنم صحبت می‌کند.)

در واقع، شی در نظر گرفتن زنان سبب شده است که مردان دائما در جامعه مردسالار عنصر زیبایی را برای زنان در نظر بگیرند و آن را به زنان تحمیل کنند. نگاه سلطه‌جویانه مردان بر زنان در جامعه مردسالارانه موجب می‌شود زنان حق تصمیم‌گیری در امور مربوط به خود حتی ظاهرشان را نداشته باشند و تسلیم خواسته مردان شوند. می‌توان گفت حمد در نوشتار زنانه خود در زیرسوال بردن ایدئولوژی‌های مردسالارانه موفق ظاهر شده است (اسحاقیان، ۱۳۹۴: ۵۱). نویسنده با انتقاد از نحوه برخورد راند و نگاه سلطه‌گرایانه و مردسالارانه‌اش حتی در خصوص ظاهر ربیعه، نادرست بودن این افکار و بطلان این تفکرات را به نحوی برای مخاطب خود به تصویر کشیده است.

در اثر پیرزاد نیز تحمیل نظرات مردان در خصوص ظاهر زنان وجود دارد. این موضوع در زندگی ترانه و نامزد اولش آقای نقوی انعکاس یافته است. آقای نقوی، معیارهای خود را در خصوص ظاهر ترانه به او تحمیل می‌کند و حق انتخابی به او نمی‌دهد: «ترانه گفت: آقای نقوی از موی فرفری خوشش نیامد... آقای نقوی نظر خوبی درباره‌ی سلمانی رفتن زن‌ها نداشت. وقت و پول هدر دادن!» (پیرزاد، ۱۴۰۰: ۷۵). عدم علاقه آقای نقوی به موهای فر ترانه موجب شده بود ترانه ساعت‌های زیادی را صرف تغییر ظاهر خود کند و یا به مادر خود برای صاف کردن موهایش متوسل شود. در این معیار هم، زن اثر پیرزاد این موضوع را تاب نمی‌آورد و در نهایت از نامزد خود جدا می‌شود. در واقع پیرزاد نیز با به تصویر کشیدن سیر تحول شخصیت ترانه، پویا بودن این شخصیت و جدایی از آقای نقوی، نادرست بودن تسلط ایدئولوژی مردسالارانه را بر ظاهر زنان به نمایش می‌کشد.

آگاهی‌ای که شخصیت‌های زن رمان پیرزاد پس از مدتی به دست می‌آورند در مقایسه با منفعل بودن شخصیت‌های زن اثر حمد، نشان از القای پیرزاد به زنان برای تغییر شرایط خود بوده است. پیرزاد انقیاد کامل زن را در برابر مردان و جامعه مردسالارانه تاب نمی‌آورد و این تفکر را در میان و لابه‌لای افکار و رفتار شخصیت‌های خود جای داده است. می‌توان گفت نوشتار زنانه پیرزاد با طغیان شخصیت‌هایش برای تغییر اوضاع خود، بروز پیدا کرده است. با این حال، نوشتار زنانه حمد نیز در آگاه‌بودن شخصیت‌های زن از شرایط خود تبلور یافته است.

۲-۱-۴. عدم مشارکت زنان و تصمیم‌گیری برای آنان

در جوامع مردسالارانه، زنان در سیطره قدرت مردان قرار می‌گیرند و در اعمال خود اراده‌ای ندارند و این مردان هستند که آن‌ها و زندگی‌شان را آن طور که می‌خواهند، اداره می‌کنند (لطفی، ۱۳۹۷: ۸۵). در هر دو روایت مردانی به تصویر کشیده شده‌اند که خود را محق می‌دانند که در هر بعدی برای زنان

تصمیم‌گیری کنند و زندگی آن‌ها را اداره و کنترل کنند.

در روایت حمد در زندگی تهانی و یوسف، یوسف در همه ابعاد برای تهانی و زندگی‌شان تصمیم‌گیری می‌کند و او حق مخالفت ندارد. یوسف با رفتار و حتی نگاه خود نیز باعث می‌شود تهانی از ابراز وجود احساس شرم کند و خود را در زندگی‌شان پنهان کند و حق مخالفت نداشته باشد: «إنَّهَا قَوَاعِدُ يَوْسُفَ الْمَنْزِلَةِ... الْحَقِيقَةُ أَنِّي لَا أَمْلِكُ هَذَا الْحَقَّ. يَوْسُفَ لَا يَرِيدُ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ. خَادِمَةُ مَطِيعَةٌ وَ مَهْدَبَةٌ، تَفْعَلُ كُلَّ شَيْءٍ بِإِتْقَانٍ وَ حَذَرٍ» (حمد، ۲۰۱۶: ۱۰۴).

(ترجمه: این‌ها قوانین خانگی یوسف است. حقیقت این است که من این حق را ندارم. یوسف از من بیشتر از خدمتکاری مطیع و تمیز که همه چیز را با دقت و نظم انجام دهد، نمی‌خواهد.) همان‌طور که خود تهانی نیز اشاره می‌کند، همسرش او را در هیچ یک از امور مشارکت نمی‌دهد و صرفاً از او توقع نظافت دارد. در حقیقت حمد تصویری را به مخاطب خود نشان می‌دهد که هویت زنان چگونگی در پذیرش ایدئولوژی مردسالارانه و پذیرش کنترل زنان توسط مردان شکل می‌گیرد. در روایت حمد، یوسف ابزار قدرت را در دست دارد و برای همه امور زندگی و حتی نحوه برخورد تهانی با دیگران تصمیم‌گیری می‌کند. با این حال تهانی با شرایط روحی نابسمان زندگی خود را ادامه می‌دهد و اعتراضی به این موضوع نمی‌کند.

در روایت پیرزاد در زندگی فرامرز و مهناز، فرامرز تحمل استقلال مهناز را ندارد و در پی این است که مهناز و تفکراتش را در محیط خانه و نظافت منزلش محدود نگه‌دارد و دائم در خصوص مسائل نظافت خانه، عملکرد مهناز را زیر سوال می‌برد. در بعضی موارد که مهناز در حضور مهمانان از مسائل اجتماعی و شغلی صحبت می‌کند، از این مسئله آزرده می‌شود و به او تذکر نیز می‌دهد: «میگم راستی! حرف دفعه بعد شد، خواهش می‌کنم بعد از این جلو رئیس از کارهای شرکت حرف زن، خوشش نیاید زن‌ها تو مسائل کاری دخالت کنند» (پیرزاد، ۱۴۰۰: ۴۳). تحمیل نظرات و تصمیم‌گیری‌های فرامرز درخصوص مهناز به جایی می‌رسد که به او در مقابل مهمانانش درباره نحوه رفتارش تذکر می‌دهد: «مهناز، عزیزم، چقدر راه میری؟ خانم‌ها حوصله‌شان سر رفت. بیا بشین صحبت کن!» (همان: ۴۱). در واقع، روند تفکرات مردسالارانه، تصمیم‌گیری برای زنان، و تلاش برای چیره کردن نظرات بر اعمال زنان در روایت پیرزاد در شخصیت فرامرز متبلور شده است. در نهایت، اعمال و تفکرات این شخصیت موجب جدایی مهناز از او و کسب استقلال فردی و اجتماعی‌اش می‌شود.

جدول ۱.

مردسالاری	تعداد دفعات اشاره در رمان سیندرلاهای مسقط	تعداد دفعات اشاره در رمان طعم گس خرمالو
تحمل نظرات در خصوص ظاهر زنان	۳ (صفحات ۷۹، ۸۳ و ۸۴)	۲ (صفحات ۷۴ و ۷۵)
تصمیم‌گیری برای زنان	۵ (صفحات ۷۸، ۸۳، ۸۸، ۱۱۲ و ۱۱۳)	۷ (صفحات ۳۲، ۳۵، ۳۷، ۴۱، ۵۲، ۷۴ و ۷۵).

در حقیقت می‌توان شخصیت‌های رمان طعم گس خرمالو را شخصیت‌هایی پویا معرفی کرد که به دنبال تغییر و بهبود شرایط خود هستند و پس از تحمل سال‌ها مردسالاری و تحمل نظرات همسر خود، در نهایت خود را نجات می‌دهند. شخصیت‌های زن رمان سندرلیات مسقط، همچون ربیعه و تهانی، شخصیت‌هایی ثابت بوده‌اند که به رغم درک شرایط نابسامان خود قدرتی برای تغییر آن ندارند. می‌توان گفت حمد فرصتی یافته است تا پیامدهای منفی سرفروود آوردن در برابر مردسالاری را توسط زنان برای مخاطب خود بازگوید.

در این دو رمان تفکر مردسالاری بسیار پررنگ بوده است، به شکلی که زنان نقش و اهمیت خود را در روابط خانوادگی و جامعه از دست می‌دهند و خود را فراموش می‌کنند. شخصیت‌های زن در رمان «سندرلیات مسقط» به رغم آگاهی قادر به تغییر شرایط خود نیستند و تسلیم شرایط موجود می‌شوند. این در حالی است که پیرزاد در رمان طعم گس خرمالو شخصیت‌های زن گوناگونی را به تصویر می‌کشد که بیشتر آن‌ها با تحمل سال‌ها جنس دوم واقع شدن، آگاه شده و برای تغییر شرایط خود گام برمی‌دارند.

نویسندگان هر دو رمان ایدئولوژی «مردسالارانه» را در سیمای همسران زنان داستان منعکس کرده‌اند. هر دو نویسنده، زنان روایت خود را زنانی آگاه از شرایط خود معرفی کرده‌اند. در اثر پیرزاد، جسارت تغییر اوضاع خود را پیدا می‌کنند اما در اثر حمد زنان توانایی برای این موضوع در خود سراغ ندارند.

میزان تصمیم‌گیری برای زنان توسط مردان در هر دو رمان آمار بالایی را شامل می‌شود که این موضوع در رمان طعم گس خرمالو فراوانی بیشتری دارد. هم‌چنین تصمیم‌گیری در خصوص ظاهر زنان در رمان سندرلیات مسقط فراوانی بالاتری را دارد که دغدغه‌های فکری این نویسنده را نسبت به این مسئله و تلاشش برای رفع این نواقص فکری نشان می‌دهد.

۲-۴. خشونت عاطفی

از مصادیق خشونت عاطفی بر زنان می‌توان به بی‌اعتنایی، منت‌گذاری، قهر طولانی‌مدت، سکوت، تهمت، بی‌اعتمادی و خیانت اشاره کرد. این موارد منجر به احساس ناامنی، افسردگی و عدم کارایی زنان در محیط اجتماعی می‌شود. برای خشونت عاطفی، الزاما نیازی به خشونت فیزیکی بر زنان نیست (رنجبران و دبیرزاده، ۱۳۹۰: ۵۰ و ۵۱).

خشونت عاطفی در هر دو رمان خود را به سه شکل نشان داده است:

۱-۲-۴. بی‌توجهی عاطفی

از جمله مصادیق خشونت عاطفی، بی‌توجهی و بی‌اعتنایی به زنان است. بی‌توجهی به زن که اغلب در محیط خانواده رخ می‌دهد، موجب دلسردی زنان می‌شود و اعتماد به نفس آنان را کم می‌کند. مردان جامعه مردسالار به خود حق هر نوع برخوردی با زن را می‌دهند که این موضوع می‌تواند به سلامت روانی زنان آسیب‌های جدی وارد کند.

در رمان *سندریلات مستقط* در چندین داستان زنان این رمان به بی‌اعتنایی مردان نسبت به زنان اشاره شده است. این مسئله در داستان یوسف و تهانی نمود بیشتری دارد. داستان تهانی با مسئله بی‌توجهی عاطفی شروع می‌شود:

«و من دون أن أزيح الستائر، و من دون عناق صباحي لزوجي الذي يعطيني ظهري كل صباح» (حمد، ۲۰۱۶: ۸۹).
(ترجمه: بدون اینکه پرده‌ها را کنار بزنم یا شوهرم را در آغوش بکشم، شوهری که هر روز پشتش را به من می‌کند.)

حمد با کاربرد عبارت «يعطيني ظهري»، بی‌توجهی عاطفی و مهر و محبت به زنان توسط همسرانشان را به تصویر می‌کشد. می‌توان گفت این عبارت، نمادی از بی‌مهری و عدم اهمیت به زنان توسط مردان است.

شخصیت تهانی با احساسات زنانه خود از بی‌توجهی همسر خود به وضوح گله کرده است. این موضوع را چندین بار در داستان او شاهد هستیم. نکته قابل توجه این است که نویسنده به محبت و توجه یوسف، همسر تهانی، به فرزندانش اشاره می‌کند اما او به همسر خود توجهی ندارد به طوری که این موضوع منجر به این می‌شود که تهانی به نوعی نسبت به فرزندان خود آن حس مادرانه لازم را نداشته باشد. تهانی به این موضوع به وضوح اشاره می‌کند:

«لا أستطيع أن أحب بناتي الثلاث، بل لا أجد سببا مقنعا لأفعل كل هذا لأجلهن» (حمد، ۲۰۱۶: ۹۵).

(ترجمه: نمی توانم سه دخترم را دوست داشته باشم. دلیل قانع کننده‌ای برای اینکه همه این کارها را برایشان انجام دهم، پیدا نمی‌کنم).

نویسنده در این بخش به وضوح از رفتارهای تبعیض آمیز مردان نسبت به همسران و فرزندان خود انتقاد می‌کند. حمد با قرار دادن رابطه علی و معلولی در داستان، علت رفتار سرد تهنانی نسبت به فرزندان را بی توجهی و بی‌اعتنایی همسر او می‌داند. عبارت «لا أستطيع أن أحب» نیز گویای این مطلب است.

در روایت ربیعه نیز شاهد بی‌توجهی و بی‌اعتنایی رائد به وی هستیم. به طوری که رائد در هنگام بیماری ربیعه از او فاصله گرفته و توجهی به نیاز ربیعه به وجودش نداشته است:

«حتى أنه لا يريدي أن أمرض، ففي تلك المرات النادرة والقليلة التي كنت أمرض فيها، فإنَّ أهم ما يمكن أن يفعله رائد هو النبذ، والنوم في الطرف الأقصى من السرير» (حمد، ۲۰۱۶: ۷۹).

(ترجمه: رائد حتی دوست ندارد من مریض بشوم. در یکی از دفعات نادری که مریض بودم، مهم‌ترین کاری که رائد انجام داد این بود که من را کنار بزند و در دورترین نقطه تخت بخوابد).

کاربرد «النبذ» به شکلی دقیق به بی‌توجهی و کنار گذاشتن زنان توسط مردان در این روایت اشاره می‌کند. در واقع نویسنده در تلاش است که با این تفکر که زنان باید در تمامی اوقات در بهترین شرایط خود باشند، مبارزه کند. هم‌چنین نویسنده به شکل ضمنی، نیاز زنان به توجه مردان برای حفظ سلامت روانی آن‌ها برای ایفای نقش‌های خود در خانواده و جامعه تاکید می‌کند.

در داستان لیلا و علی، علی در بیشتر اوقات، به لیلا بی‌توجهی می‌کند و همه مسئولیت زندگی را به دوش لیلا انداخته است. هم‌چنین به او بی‌اعتنایی می‌کند و حق اعتراض را هم برای لیلا مجاز نمی‌داند. در بخشی از داستان، علی پاس لیلا را نمی‌داند و مدام به او بی‌اعتنایی می‌کند: «لیلا به علی گفت: شب جمعه بگیم حمید و رویا بیان پیشمون؟ علی کتاب می‌خواند. لیلا گفت: باقالی‌پلو درست می‌کنم با کشک بادمجون. علی کتاب را ورق زد... به علی نگاه کرد. دو جور غذا کم نیست؟ علی کتاب را بست و پاشد» (پیرزاد، ۱۴۰۰: ۲۱-۲۲). می‌توان گفت همین بی‌اعتنایی‌ها و بی‌توجهی‌های تدریجی علی به لیلا منجر به تصمیم نهایی لیلا برای جدایی از او شد. در واقع لیلا با کمک‌های دوست، استقلال فکری اش را هم تقویت می‌کند و با اعتماد به نفس بیشتری برای زندگی خود تصمیم می‌گیرد. پیرزاد در خلق داستان لیلا و علی از نماد محوری لکه به عنوان تمثیلی از وجود لکه در زندگی علی و لیلا استفاده می‌کند؛ به طوری که می‌توان این بی‌توجهی‌های علی را لکه‌ای در زندگی‌شان در نظر گرفت. در واقع می‌توان گفت نامی که نویسنده برای این داستان انتخاب کرده است، آگاهانه و دلالت‌گر بوده است که

می‌توان آن را دال نیز در نظر گرفت که دلالتی به دنبال دارد (اسحاقیان، ۱۳۹۶: ۵۴-۵۵).

بی‌توجهی به زنان در داستان سیمین و مجید روایت پیرزاد نیز قابل مشاهده است: «حق کاملاً با توست! من بی‌توجهم! نه وقت دیدن گلدوزی‌ها و بافتنی‌ها تو دارم، نه حوصله اینکه هر روز برات گل بیارم و از غذاهات و خونه‌داریت تعریف کنم و برات شعر عاشقونه بخونم» (پیرزاد، ۱۴۰۰: ۴۷). به شکل کلی، مجید در روایت پیرزاد مردی بی‌توجه و خودخواه معرفی شده است. نویسنده با خلق یک شخصیت خودخواه در تلاش بوده است به مخاطب خود نشان دهد مجید علی‌رغم آگاهی، به همسر خود توجه نمی‌کند و صرفاً در پی برآوردن خواسته‌های شخصی خود است.

بی‌اعتنایی به زنان در رمان «طعم گس خرمالو» نیز همچون رمان *سندریلات مسقط* در محیط خانوادگی و روابط زناشویی است. همانطور که اشاره شد، تعداد دفعات اشاره به بی‌توجهی مردان به زنان در رمان *سندریلات مسقط* بیشتر بوده است. این موضوع اهمیت مسئله را برای نویسنده نشان می‌دهد که در تلاش است با آگاهی‌بخشی مخاطب خود را از عواقب این امر مطلع کند چرا که بی‌توجهی در محیط خانواده، منجر به دل‌سردی و کمبود اعتماد به نفس زن در جامعه می‌شود.

۲-۲-۴. خیانت

یکی از خشونت‌های روانی در حوزه خانوادگی، خیانت مردان به همسرانشان است. سیمون دوبوار بر این عقیده است که در حالت معمول، خیانت از جانب مردان صورت می‌گیرد. زنان در چنین شرایطی در مقابل این کنش، واکنشی انجام نمی‌دهند و به خیانت رو نمی‌آورند (دوبوار، ۱۳۷۹: ۴۵۳).

در روایت حمد یک مرتبه به موضوع خیانت به شکل واضحی اشاره شده است. خیانت همسر تهانی با خدمتکارشان نانسی موجب می‌شود تا تمرکز تهانی برای مدیریت امور زندگی‌اش بهم بریزد و به نوعی توانایی کنترل امور زندگی از دستانش خارج شود. به علاوه ترجیح زنی دیگر بر او مصداقی از آزار روحی او بوده است که تاثیر منفی بر روان و روحیه او گذاشته و حس عدم کفایت را به او القا کرده است. چنانچه در ادامه زندگی او، حس بی‌ارزشی در وجودش رخنه می‌کند و به نوعی تعادل روحی‌اش با یادآوری خیانت همسرش بهم می‌خورد:

«و هو أيضاً ما كان ليبرر ما حدث. لقد حدث وانتهى الأمر. بل إنِّي و إلى هذا اليوم لم أتحدّث معه عن تلك الليلة، و كأنّها لم تحدث حقّاً» (حمد، ۲۰۱۶: ۹۹).

(ترجمه: یوسف هم اتفاقی را که افتاده بود، توجیه نکرد. هرچه بود، اتفاق افتاد و تمام شد. من هم تا به

امروز درباره آن شب هیچ حرفی نزده‌ام. انگار اصلاً رخدادی پیش نیامده است.)

«تلك الليلة» یا همان شب خیانت که تهانی به آن اشاره کرده، در جان او نفوذ پیدا کرده است با آنکه در خصوص آن هیچ صحبتی نشده است. در حقیقت، تهانی به ظاهر این قضیه را به فراموشی سپرده است اما در ادامه داستان نیز شاهد این هستیم که به یاد خیانت همسرش، هر شب گریه می‌کند و از لحاظ روحی وضعیت نابسامانی پیدا کرده است. حمد، تهانی را نماینده‌ای از زنانی در جامعه معرفی کرده است که مورد خیانت همسر خود قرار گرفته‌اند و به دلیل تحمیل معیارهای جامعه، چاره‌ای جز تحمل این شرایط ندارند و به لحاظ درونی فرو می‌ریزند و کنترل زندگی‌شان از دستشان خارج می‌شود. در داستان هدی حمد، تهانی خیانت یوسف را تحمل کرده و تلاشی برای تغییر اوضاع خود نمی‌کند، به شکلی که حتی مسئله خیانت را با همسر خود نیز در میان نمی‌گذارد. نوشتار زنانه حمد در انعکاس مسئله امنیت روانی زنان به شکلی مطلوب عمل کرده است؛ همانطور که وجه مشترک فلسفه احقاق حقوق زنان و ادبیات فمینیستی نیز تاکید بر امنیت خاطر زنان است (تانگ، ۱۳۸۷: ۲۰۳).

در رمان طعم گس خرمالو نیز پیرزاد در داستان‌های خود به مسئله خیانت مردان و آزار زنان اشاره می‌کند. در ضمن داستان آپارتمان، به خیانت شوهرخاله مهناز اشاره می‌شود: «گفت که همین دیروز باخبر شده جناب سرهنگ پنج سال است یک زن مشهدی عقد کرده و دو بچه هم دارد» (پیرزاد، ۱۴۰۰: ۳۵). در ادامه نیز نویسنده به اوضاع نابسامان روحی پری، خاله مهناز، پس از پی‌بردن به ازدواج مجدد همسرش اشاره می‌کند. نکته مهم این است که در اثر پیرزاد، پری دست به تغییر شرایط خود می‌زند و بلافاصله پس از پی‌بردن به این موضوع، اقدام به گرفتن طلاق می‌کند.

انعکاس این موضوع در اثر هر دو نویسنده، نشان از دغدغه آنان نسبت به مسئله خیانت نسبت به زنان و آسیب‌های روحی و اجتماعی ناشی از آن برای زنان دارد. هر دو نویسنده مخاطب خود را نسبت به این مسئله آگاه می‌کنند و تلاش می‌کنند با نشان دادن تبعات این موضوع، زنان در مواجهه با مسئله خیانت منفعل عمل نکنند.

۳-۲-۴. تحقیر زنان

از دیگر مصداق‌های خشونت عاطفی نسبت به زنان، تحقیر آن‌ها است که سلامت روحی و روانی زنان را تهدید می‌کند. تحقیر زنان در محیط خانواده و جامعه، از جمله مهم‌ترین و اصلی‌ترین موضوعات مورد مطالعه فمینیستی است (رنجبران و دبیرزاده، ۱۳۹۰: ۵۳). می‌توان گفت علت تحقیر زنان، همان سلطه نظام مردسالارانه است. برخی از مردان به علت اینکه این جوامع آنان را جنس اول به شمار آورده است، خود را برای هرگونه آزار زنان مجاز می‌دانند.

در رمان *سندریلات مسقط*، نویسنده به تحقیر همسران شخصیت‌های زن اشاره می‌کند. نکته مهم این است که این تحقیر به شکل بددهانی یا آزار جسمی نیست. بلکه تحقیر، خود را در حرکات و رفتار همسران این زنان نشان داده است. در روایت رائد و ربیعه، ربیعه از برخورد تحقیرآمیز همسرش در بسیاری از موارد گله می‌کند. تحقیر رائد نسبت به ربیعه تا حدی پیشرفته است که از غذا خوردن ربیعه نیز جلوگیری می‌کند. این همان چیزی است که در جامعه مردسالار نیز نمود بسیاری دارد، به طوری که مردان خود را محق برای چیرگی بر تمامی اعمال و رفتار زنان می‌دانند:

«یتجرأ أحياناً على إزاحة طبق الطعام من أمامي و كأنني طفلة» (حمد، ۲۰۱۶: ۸۰).

(ترجمه: گاهی اوقات به خود اجازه می‌دهد ظرف غذا را از جلوی من بردارد، انگار که من دختر بچه‌ام.)
«إزاحة طبق» یا برداشتن ظرف غذا از جلوی ربیعه می‌تواند نمادی از رفتار تحقیرآمیز همسرش با او باشد. این برخورد رائد را می‌توان نمود و نمونه‌ای از تعدی او به هویت زنانه ربیعه نیز در نظر گرفت و همین موضوع عاملی است که ربیعه را آزرده کرده است.

در روایت تهانی و همسرش که بیشترین نمود تحقیر رفتاری مردان وجود دارد، تهانی از اینکه رفتار همسرش موجب از بین رفتن غرورش می‌شود، سرخورده و دلگیر است:

«إنه لا يضرب و لا يشتم. أنه فقط يسدّد تلك الضربات الموقّفة دائماً و التي تعرف تماماً أين تصيب. يذكّرني دائماً بأنّي: لا يمكن بأيّ حال من الأحوال أن أكون أمّا جيّدة» (حمد، ۲۰۱۶: ۹۳). (حمد، ۲۰۱۶: ۹۳).

(ترجمه: یوسف من را کتک نمی‌زند و فحش نمی‌دهد. او فقط به من ضربه‌هایی می‌زند که با موفقیت دائماً به من می‌خورند. و همیشه این را به من یادآوری می‌کند که در هر صورت من نمی‌توانم مادر خوبی باشم.)
قصد تهانی از عبارت «الضربات الموقّفة» یا ضربات موفقیت‌آمیز همسرش همان آزار روحی اوست که موجب برهم خوردگی روانی او شده است. هدی حمد از تحقیر روانی زنان می‌گوید که دائماً فکر آنان را به خود مشغول می‌کند و اعتماد به نفس انجام کارها و رفتارهای بعدی را از آنها می‌گیرد. زنان در این جوامع به دلیل آزار روحی که در محیط خانواده تجربه می‌کنند در فعالیت‌های اجتماعی نیز کمتر اثرگذار می‌شوند و اعتماد به نفسی برای ابراز وجود خود ندارند و دائماً در سایه فعالیت‌های مردان قرار می‌گیرند.

روایت پیرزاد نیز به شکل دیگری تحقیر زنان را توسط مردان نشان می‌دهد. از جمله این مورد می‌توان به تحقیر کلامی زنان توسط مردان در روایت سازدهنی در *طعم گس خرمالو* اشاره کرد. در جایی، راننده تاکسی خطاب به حسن در خصوص زنان می‌گوید: «زن‌ها را که می‌شناسی، گیر که بدن

ول کن نیستن. عقل کردی زن نگرفتی» (پیرزاد، ۱۴۰۰: ۱۱۷). بروز تحقیر زنان به شکل کلامی در شخصیتی فرعی در روایت پیرزاد مطرح شده است. همین صحبت و نحوه برخورد دیگر شخصیت‌ها، دید حسن را در خصوص زنان تغییر می‌دهد. در حقیقت، پیرزاد با انتقاد از کلام مردان در خصوص زنان، از این پدیده به عنوان ظلم و آزاری روحی بر زنان نام می‌برد. پیرزاد از نگرشی که زن را تحقیر کرده و کسی را که زن نگرفته است عاقل می‌داند، انتقاد می‌کند. او این بار با شخصیتی با جنس مرد به مبارزه با این تفکر رفته است.

پیرزاد تحقیر زنان را به بیشتر به شکل کلامی و غیرمستقیم نمایان کرده است. در روایت حمد، تحقیر زنان به شکل رفتاری و با صورتی مستقیم همراه بوده است به طوری که خود زنان به شکلی واضح، تحقیر را حس کرده‌اند و وضعیت روحی نامناسبی پیدا کرده‌اند.

جدول ۲.

تعداد دفعات اشاره در رمان طعم گس خرمالو	تعداد دفعات اشاره در رمان سیندرلاهای مسقط	خشونت عاطفی
۲ (صفحات ۲۲ و ۴۷)	۳ (صفحات ۸۹، ۹۰ و ۱۱۴)	بی‌توجهی و بی‌اعتنایی عاطفی
۱ (صفحه ۳۵).	۲ (صفحات ۹۹ و ۱۲۴)	خیانت
۵ (صفحات ۹۵، ۹۷، ۱۱۷، ۱۱۳)	۴ (صفحات ۹۳، ۹۶، ۱۰۰ و ۱۱۱)	تحقیر زنان

در دو رمان *طعم گس خرمالو* و *سندریلات مسقط*، تحقیر زنان بخش بیشتری را به خود اختصاص داده است. نویسندگان با اشاره به این مسئله قصد دارند دغدغه خود را از این مفهوم زن‌ستیزی و در نظر نگرفتن هویت زنانه مطرح کنند.

۳-۴. زن علیه زن

یکی از مفاهیم فمینیستی که در جنسیت «زن» بروز و تجلی پیدا می‌کند، مفهوم «زن علیه زن» است. این مفهوم یکی از مصادیق زن‌ستیزی است. زن‌ستیزی به معنای تحقیر یا تبعیض یا نفرت پراکنی علیه زنان است و می‌تواند در ابعادی چون مردسالاری، آزارگری، تبعیض جنسیتی، شی‌انگاری زنان و زنان علیه زنان خود را نشان دهد. زمانی که شکاف میان افراد یک جنس به وجود آید موجب می‌شود افراد درون یک جنس علیه خودشان دست به اقداماتی بزنند. زنان علیه زنان به معنای این است که زنان اعمالی را علیه خودشان انجام می‌دهند که در راستای تضعیف حقوق جنس خود و اشاعه قدرت مرد است (محمودی و فراهانی، ۱۴۰۰: ۱۸۹).

در هر دو روایت، نویسندگان به مفهوم زن علیه زن به شکل واضحی اشاره کرده‌اند. زنان با سخنان علیه هم‌جنس خود، در راستای تقویت حقوق و قدرت مردان گام برمی‌دارند. زنان هر دو روایت در بیشتر داستان‌ها اعمال یا رفتاری را انجام می‌دهند که مصداق زن‌ستیزی و مفهوم زن علیه زن است. در رمان *سندریلات مستقط*، نویسنده در بخش‌های زیادی به این مفهوم اشاره کرده است. از جمله این بخش‌ها می‌توان به داستان عمه مزنه در روایت حمد اشاره کرد. در این داستان شاهد سخنان نفرت‌انگیز مادر زبیده نسبت به خواهر همسرش هستیم، به طوری که او سن زنان را عاملی برای عدم ازدواج و نزدیکی مردان می‌داند:

«هل هنالك من سیخطها بعد طلاقها الرابع و اقترابها من منتصف الأربعين؟» (حمد، ۲۰۱۶: ۱۴۸).

(ترجمه: چه کسی قرار است بعد از چهار بار طلاقش او را خواستگاری کند یا بعد از ۴۵ سالگی نزدیک او شود؟)

می‌توان اشاره به دو عامل سن (منتصف الأربعين) و طلاق چهارم (طلاقها الرابع) را حمله مستقیم زنان در جامعه خود در نظر گرفت که معیارهای تحمیل‌شده مردان نسبت به خود را پذیرفته و آن را علیه یکدیگر به کار می‌گیرند. در واقع می‌توان گفت نفوذ و سیطره مردان در جوامع مردسالار آن چنان عمیق است که زنان برتری جنس مرد را پذیرفته‌اند و به اینکه خود را جنس دوم بدانند، باور دارند. سیطره تفکر زن‌ستیزی چنان در این جوامع رخنه کرده است که زنان خود را همیشه خطاکار می‌دانند و مردان را بی‌اشتباه و مصون از عیب می‌پندارند. حمد قصد داشته است با بیان تفکر زنان علیه زنان، اثرش به همدلی و همکاری زنان با یکدیگر منجر شود و با آگاه کردن زنان، آن‌ها را به دفاع از یکدیگر و بازپس‌گیری حقوق تضییع شده خود فرا بخواند.

در روایت پیرزاد، مفهوم زن علیه زن نقش پررنگ‌تر و پربسامدتری دارد. پیرزاد در داستان‌های رمان خود در ابعاد گوناگون به این پدیده اشاره و از آن انتقاد کرده است. در روایت سازدهنی، مادر حسن در خصوص سهیلا همسر آقای کمالی به این علت که آقای کمالی را به مهاجرت ترغیب کرده است، الفاظ نامناسبی به کار می‌برد: «تصمیم جدی رو اون پتیاره باید بگیره که گرفته. تو کلاه خودتو بچسب باد نبره» (پیرزاد، ۱۴۰۰: ۱۲۷). پیرزاد با به تصویر کشیدن تقابل افراد درون یک جنسیت، در نظر دارد به مخاطب خود مفهوم همدلی و وحدت درون یک جنسیت را یادآوری کند. در روایت مهناز و فرامرز نیز مادر مهناز از او به خاطر رفتارش به این شکل انتقاد می‌کند: «با این خل و چل بازی‌هات آخرش موندی رو دست من و بابات. مهناز قبل از خواب یک لحظه دلش گرفت و با

خودش فکر کرد آبروریزی کردم» (پیرزاد، ۱۴۰۰: ۳۶). پیرزاد قصد داشته علاوه بر انتقاد از تفکر مادر مهناز، به مسئله کالانگاری زنان نیز اشاره کند. صحبت مادر مهناز در ناخودآگاه او شکل گرفته و موجب شده است دائما خود را گناهکار و خطاکار بداند. این در حالی است که زنان می‌توانند با همدلی، تفکر مردسالارانه در جامعه را شکست دهند.

تعداد اشاره‌ها به مفهوم «زن علیه زن» در رمان سندریلات مسقط، چهار بار است و در صفحات ۷۶، ۹۷، ۹۹ و ۱۱۰ تکرار شده است. در روایت پیرزاد، نه بار به این مسئله اشاره شده است که این مسئله نشان از اهمیت موضوع برای پیرزاد دارد. پیرزاد به عنوان یک نویسنده زن، دغدغه‌های هم‌جنس خود را درک کرده است و آن را انعکاس داده است. در رمان پیرزاد مفهوم زن در برابر زن در صفحات ۳۶، ۵۰، ۵۱، ۵۴، ۶۱، ۶۲، ۸۵، ۸۹ و ۱۲۷ ذکر شده است. تکرار بیشتر این موضوع نزد پیرزاد به دلیل دغدغه‌ی او برای انعکاس این مسئله موجود در جامعه خود بوده است که از زنان انتقاد می‌کند که یکدیگر را حمایت نمی‌کنند و در راستای مردسالاری و مدیریت مردان گام برمی‌دارند.

۴-۴. سعی در جلب رضایت و نظر مردان

در جامعه مردسالار، مردان معیارها را به نحوی تغییر داده‌اند که زنان باید تمام تلاش خود را در جلب رضایت مرد به کار گیرند. مردان یک جامعه مرد سالار با به‌کارگیری قوانین، زور، آموزش، آداب و سنن و... این تفکر را به وجود آورده‌اند که زنان از قدرت خاصی برخوردار نیستند و باید برای جلب رضایت مردان دائما در تکاپو باشند (کریمی، ۱۳۸۵: ۲۳۲).

تلاش برای جلب رضایت مردان در رمان «سندریلات مسقط» نیز اشاره شده است. در داستان ربیعه و رائد، ربیعه به طور واضح به اینکه او مجبور است طبق میل رائد رفتار کند تا رضایتش را جلب کند تا خودکشی نکند اشاره می‌کند:

«لكن علي أنا أن أفعل. علي أن ألبس طاقية الإخفاء. و أخفي الزوائد التي تؤذي مجساته اللعينة» (حمد، ۲۰۱۶:

۸۹).

(ترجمه: من باید اینکارها را انجام دهم. باید کلاه مخفی‌شدن بپوشم. باید چیزهایی را که او را اذیت می‌کند از نگاه دقیقش دور کنم.)

«علي أنا أن أفعل» همان جلب رضایت رائد به شکل مستقیم است که ربیعه به آن اشاره کرده است. در این روایت نوع برخورد رائد و تهدید ربیعه به خودکشی‌اش منجر به بروز این موضوع در ربیعه شده است.

در داستان زندگی تهانی و یوسف، تهانی با وجود خیانت یوسف تمامی تلاش خود را تا آخرین لحظه برای جلب رضایت یوسف به کار می‌گیرد. وی با وجود اینکه خیانت یوسف را دیده بود اما انواع خواسته‌های یوسف را اجابت می‌کرد. این موضوع به‌رغم آسیب روحی وارده به خود تهانی بود: «یزاحم رائحة نانسی في السرير، أسمح أبداً بحدوث ذلك. ها أنا أكنس الرائحة... لألهث طويلاً تحت دشّ الماء» (حمد، ۲۰۱۶: ۱۰۵).

(ترجمه: بوی نانسی در تختمان، مزاحم می‌شود... دوباره اجازه نمی‌دهم آن موضوع اتفاق بیفتد. من همان کسی هستم که آن بو را جارو می‌کنم... زیر دوش از شدت گریه حق‌هق می‌کنم.)

قصد نویسنده از ذکر عبارت «أكنس الرائحة» بوی خیانت همسر تهانی است. نویسنده این عبارت را نماد و کنایه‌ای از صبر بالای تهانی در برابر رفتارهای یوسف و تلاش او برای حفظ زندگی مشترکش در نظر گرفته است.

در رمان طعم گس خرمالو در داستان ترانه و مراد، مسئله تلاش برای جلب رضایت مردان کاملاً بارز است. ترانه با آنکه از رفتارهای شتابانه مراد و عدم توجه او به زمان و برنامه‌ریزی‌اش غمگین و آزرده است اما تمام تلاش خود را برای جلب رضایت مراد به کار می‌گیرد و پس‌انداز خود را برای اداره امور زندگی‌شان استفاده می‌کند. درآمد مراد صرف امورهای مانند بلیط سینما و تئاتر می‌شود و ترانه اعتراضی هم نمی‌کند و حتی مراد را به آرزوی خود یعنی رفتن به پاریس با پس‌انداز خود می‌رساند: «ترانه از حقوق ماهانه خودش اجاره ماهانه را می‌داد و خرج خورد و خوراک... فکر بکری کردم! بیا با پولی که برات مونده، بریم پاریس» (پیرزاد، ۱۴۰۰: ۹۱ و ۹۶). در این روایت پیرزاد، مراد با تحت‌تاثیر قرار دادن ترانه او را از تفکر منطقی باز می‌دارد به طوری که او برای جلب رضایت مراد تمامی فکر و اعمال خود را همسو با نظر و علایق مراد قرار می‌دهد.

در روایت دیگر پیرزاد نیز شاهد تلاش زنان برای جلب رضایت مردان هستیم. شخصیت سیمین شخصیت وابسته‌ای است که مدام در تلاش است تا رضایت همسر خود را به دست آورد. مجید همسر او نیز کمترین توجهی به او ندارد. سیمین برای جلب رضایت مجید خود را نادیده می‌گیرد و خواسته‌های همسرش را به خواسته‌های خود مقدم می‌داند. با آنکه سیمین در خانه‌داری به گفته اطرافیان درجه یک است و اطرافیان این را به خوبی می‌دانند، اما در نظر همسرش چنین نیست و او اهمیتی به این موضوع نمی‌دهد. این موضوع توسط خود شخصیت مجید نیز مستقیم مورد اشاره قرار می‌گیرد. پیرزاد سیمین را شخصیتی ثابت در رمان خود معرفی می‌کند که به دنبال تغییر شرایط خود

نیست. او با آنکه تمام تلاش خود را می‌کند کمترین راهی به درون مجید پیدا نمی‌کند: «برای ناهار گاهی غذای فرنگی درست می‌کرد، گاهی غذای ایرانی، بیشتر روزها هردو را با هم. مجید بیشتر وقت‌ها بی‌حرف غذایش را می‌خورد و از سر میز بلند می‌شد» (پیرزاد، ۱۴۰۰: ۵۶). در واقع شخصیت سیمین به دنبال وجود و هستی خود در شخصیت مجید است. سیمین اراده و استقلال خود را از دست داده است و با تلقین خانواده این موضوع در درونش پررنگ‌تر نیز شده است.

در رمان *سندریلات مستط*، این مسئله سه بار در صفحات ۱۰۵، ۱۰۳ و ۱۰۷ تکرار شده و در روایت پیرزاد در پنج موضع در صفحات ۵۶، ۵۸، ۴۱، ۳۷ و ۶۲ اشاره شده است. در این مقوله نیز پیرزاد به مسئله‌ی جلب توجه مردان توسط زنان تاکید بیشتری دارد. این موضوع می‌تواند ناشی از این مسئله باشد که پیرزاد زنان را به حفظ استقلال خود بدون وابستگی به مردان دعوت می‌کند.

نکته مشترک در هر دو روایت این است که به‌رغم تلاش هر دو زن برای جلب رضایت همسران و مردان خود، تغییری در رفتار مردان ایجاد نشد. هر دو مرد این تلاش‌های زنان را مشاهده نکردند و هم‌چنان به رفتارها و اعمال قبلی خود ادامه دادند. در این مقوله نیز پیرزاد به مسئله جلب توجه مردان توسط زنان تاکید بیشتری دارد. این موضوع می‌تواند ناشی از این باشد که پیرزاد زنان را به حفظ استقلال خود بدون وابستگی به مردان دعوت می‌کند.

۵. نتیجه‌گیری

دو رمان *سندریلات مستط* اثر هدی حمد و *طعم گس خرمالو* از زویا پیرزاد نویسنده ایرانی، ایدئولوژی مردسالارانه را بررسی می‌کنند و سعی در افشای آن دارند. مبارزه با مردسالاری در آثار آنان از شیوه مستقیم و قربانی کردن جنس «زن» نیست، بلکه هر دو نویسنده به علت داشتن تجربه‌های جنسیتی مشابه و درک جنس زن، با دنیای زنانه همراه شده‌اند و دغدغه‌های آنان را در قالب روایت‌های مشابه خانوادگی و زناشویی ذکر کرده‌اند. با این حال، جنسیت زن در روایت حمد و در بیان سرنوشت زنان روایتش، محافظه‌کارانه‌تر و ایستاتر تصویرپردازی شده است. در حالی که زنان شخصیت‌های روایت پیرزاد، پویاترند و قادر به تغییر اوضاع و شرایط زندگی خود هستند. هر دو نویسنده مفاهیم مشترک زن‌محورانه و مبارزه با ایدئولوژی مردسالارانه را در این دو اثر جای داده‌اند.

مفاهیم مشترک فمینیستی هر دو رمان در قالب مردسالاری، خشونت عاطفی علیه زنان، زنان علیه زنان و تلاش زنان برای جلب نظر مردان بروز پیدا کرده است. در این میان مفهوم مردسالاری گسترده‌تر

از سایر مفاهیم است و بسامد بالایی در هر دو رمان دارد. مردسالاری در این دو رمان در مولفه‌های تصمیم‌گیری برای زنان و تحمیل نظرات در خصوص ظاهر زنان بیان می‌شود. در خشونت عاطفی نیز بی‌اعتنایی عاطفی، خیانت و تحقیر زنان بروز پیدا کرده است.

روایت‌های زنان در رمان *طعم گس خرمالو*، جنبه‌ای عینی و واقعی دارند، اما در اثر حمد با اینکه جنبه انتقادی وجود دارد، تغییری در وضعیت زندگی زنان روایت به وجود نمی‌آید. این موضوع به این معناست که بیشتر زنان روایت پیرزاد زنانی فعال هستند و در برابر، زنان روایت حمد زنانی منفعل اما آگاه از اوضاع خود هستند. با این حال دغدغه هر دو نویسنده زن مشترک بوده و هر دو از جامعه مردسالارانه خود انتقاد کرده‌اند. حمد و پیرزاد، به دلیل هم‌جنس بودن با شخصیت‌های زن روایت‌های خود، دغدغه‌های زنان را بهتر درک کرده‌اند و آن را انعکاس داده‌اند.

به شکل کلی، هر دو نویسنده در زمینه آگاهی‌بخشی برای مبارزه با «جنس دوم» واقع شدن زن به شکل تقریباً مشابهی عمل کرده‌اند و هر دو، مبارزه با سیطره تفکر مردسالارانه را دنبال می‌کنند. حمد و پیرزاد هر دو در تلاش بوده‌اند تا با روایت‌های خود، بستر آرامش و امنیت روانی زنان در خانواده و اجتماع خود را فراهم کنند. نویسندگان به نوعی به دنبال آنند تا به مخاطب خود نشان دهند شیوه برخورد مناسب با زنان از محیط زناشویی و خانواده آغاز می‌گردد و می‌تواند به او اعتماد به نفس بیشتری برای ایفای نقش مفید در جامعه بدهد.

منابع

- احمدی، بابک (۱۳۸۶). *حقیقت و زیبایی*. چاپ سیزدهم، تهران: مرکز.
- اسحاقیان، جواد (۱۳۹۴). *بوطیقای نو و خوانش فمینیستی*. چاپ اول، تهران: نقد افکار.
- ایجلتون، ماری (۲۰۱۶). *نظریه‌ی الأدب النسوي*. ترجمه: عدنان حسن و رنا بشور، الطبعة الأولى، سورية: اللادقية.
- پاینده، حسین (۱۳۸۲). *گفتمان نقد*. تهران: روزگار.
- پیرزاد، زویا (۱۴۰۰). *طعم گس خرمالو*. چاپ دوازدهم تک جلدی، تهران: مرکز.
- تانگ، رزمی (۱۳۸۷). *نقد و نظر: درآمدی جامع بر نظریه‌های فمینیستی*. ترجمه: منیژه نجم عراقی، تهران: نی.
- تایسن، لیس (۱۳۹۲). *نظریه‌های نقد ادبی*. ترجمه: مازیار حسین‌زاده و فاطمه حسینی، چاپ دوم، تهران: نگاه امروز.
- حمد، هدی (۲۰۱۶). *سندریات مسقط*. الطبعة الأولى، بیروت: دار الآداب.
- داد، سیما (۱۳۸۲). *فرهنگ اصطلاحات ادبی*. تهران: مروارید.
- دوبووار، سیمون (۱۳۷۹). *جنس دوم*. ترجمه: قاسم صنعوی، چاپ هفتم، تهران: توس.

رنجبران، قاسم و دبیرزاده، الهه (۱۳۹۰). *خشونت بر زنان در حقوق کیفری ایران و اسناد بین‌المللی*. چاپ اول، تهران: نشر فرهنگ‌شناسی.

السعداوی، نوال (۱۹۹۰). *دراسات عن المرأة و الرجل فی المجتمع العربی*. بیروت: المؤسسة العربية للدرایات و النشر. سلدن، رمان و ویدوسون، پیتز (۱۳۷۲). *راهنمای نظریه ادبی معاصر*. ترجمه: عباس مخبر، چاپ اول، تهران: طرح نو. شمیسا، سیروس (۱۳۸۸). *نقد ادبی*. تهران: میترا.

غنیمی هلال، محمد (۲۰۰۳). *الأدب المقارن*. قاهره: دارالنهضة مصر. لطفی، مریم (۱۳۹۷). *نقد فمینیستی چهار اثر از شهره و کیلی و منصوره شریف‌زاده (شب عروسی من، نقطه تسلیم، عطر نسکافه، سرمه‌دان میناکاری)*. به راهنمایی ویدا و فای، تهران: دانشگاه آزاد تهران مرکزی. محمودی، بهارک و فراهانی، ملیکا (۱۴۰۰). «زن‌ستیزی‌های خیرخواهانه در سینما: مطالعه بازنمایی مفهوم زنان علیه زنان در سینمای دهه ۱۳۹۰ ایران». *نشریه زن در فرهنگ و هنر*، دوره سیزدهم، ۱۲، ۱۸۳-۲۰۹.

References

- Ahmad, B. (2007). *Truth and Beauty*. 13th edition, Tehran: Nashr-e Markaz. (In Persian).
- Eshaghiyan, J. (2015). *New Poetics and Feminist Reading*. 1st edition, Tehran: Naqd-e Afkār. (In Persian).
- Eagleton, M. (2016). *Feminist Literary Theory*. translated by Adnan Hasan and Rana Bishour, 1st edition, Syria: Latakia publications. (In Arabic).
- Payandeh, H. (2003). *Discourse of Critique*. Tehran: Roozegar publications. (In Persian).
- Pirzad, Z. (2021). *The Taste of Quince Jam*. 12th Edition, Tehran: Nashr-e Markaz publication. (In Persian).
- Tang, R. (2008). *Critique and Opinion: A Comprehensive Introduction to Feminist Theories*. translated by Manijeh Najm-Araki, Tehran: Ney publications. (In Persian).
- Tyson, L. (2013). *Literary Criticism Theories*. translated by Maziar Hosseinzadeh and Fatemeh Hosseini, 2nd edition, Tehran: Negah-e Emrooz publications. (In Persian).
- Hamad, H. (2016). *Cinderellas of Muscat*. 1st edition, Beirut: Dar Al-Adab. (In Arabic).
- Dad, S. (2003). *Dictionary of Literary Terms*. Tehran: Morvarid publications. (In Persian).
- Dworkin, S. (2000). *The Second Sex*. translated by Qasem Sanoui, 7th edition, Tehran: Toos publications. (In Persian).
- Ranjbaran, Q. and Dabirzadeh, E. (2011). *Violence Against Women in Iranian Criminal Law and International Documents*, 1st edition, Tehran: Nashr-e Farhangshenasi. (In Persian).
- Al-Saadawi, N. (1990). *Studies on Women and Men in Arab Society*. Beirut: Arab Institute for Studies and Publishing. (In Arabic).
- Selden, R., and Widdowson, P. (1993). *A Guide to Contemporary Literary Theory*. translated by Abbas Mokhber, 1st edition, Tehran: Tarhe No publications. (In Persian).

- Shemisa, C. (2009). *Literary Criticism*. Tehran: Mitra publications. (In Persian).
- Ghanimi Hilal, M. (2003). *Comparative Literature*. Cairo: Dar Al-Nahda. (In Arabic).
- Lotfi, M. (2018); *Feminist Critique of Four Works by Shahreh Vakili and Mansooreh Sharifzadeh (My Wedding Night, The Point of Surrender, The Scent of Coffee, The Minakari Goblet)*, supervised by Vida Vafaei, Tehran: Central Tehran Branch, Islamic Azad University. (In Persian).
- Mahmoudi, B., Farahani, M. (2021). "Benevolent Misogyny in Cinema A Study of the Representation of the Concept of "Women Against Women" in Iranian Cinema in the 2011". *Women in Culture and Art Journal*, 13(2), 183-209 (In Persian). <https://doi.org/10.22059/jwica.2021.323770.1595>.

رواية سندريلاست مسقط و طعم البرسيمون العنصر في دراسة مقارنة بالتركيز على القضايا النسوية

سمانة دهقاني^١ | علي بشيري^٢

١. طالبة مرحلة الدكتوراة في قسم اللغة العربية و آدابها، كلية الأدب و اللغات الأجنبية، جامعة كاشان، كاشان، إيران، العنوان الإلكتروني:

samanehdehghan765@gmail.com

٢. الكاتب المسؤول، أستاذ مساعد، اللغة العربية وآدابها، كلية الأدب و اللغات الأجنبية، جامعة كاشان، كاشان، إيران، العنوان الإلكتروني: A.Bashiri@Kashanu.ac.ir

ملخص	معلومات المقال
قد كان الهدف الرئيسي من الأعمال النسوية هو تحقيق المساواة ما بين المرأة والرجل. كما هدف النقد النسائي إلى لفت انتباه القراء إلى وجود نوع من عدم العدالة بين الجنسين في المجتمع ودعوتهم إلى اتخاذ التدابير والإجراءات اللازمة. يتمثل المحور الرئيسي في مجموعة قصص «سندريلاست مسقط» إعداد الكاتبة الغمانية "هدى حمد" و«طعم البرسيمون القاتم» إعداد "زويلا بيرزاد" في الحديث عن النساء واهتماماتهن. وبسبب المعتقدات والسلوكيات المتأصلة والمتجذرة في المجتمع العربي والإيراني، فقد تأثرت كلتا الكاتبتين بالحقوق المنتهكة للنساء في مجتمعاتهن، لذلك فقد سعين إلى عكس هذه الحقائق في كتاباتهن. يسعى هذا البحث، بطريقة وصفية - تحليلية، وبالاعتماد على المدرسة الأمريكية المقارنة إلى دراسة المفاهيم المشتركة النسائية ما بين هذين العاملين وإجراء دراسة تحليلية لهما. ومن خلال دراسة هاتين الروايتين يتضح انعكاس كل من المفاهيم الأبوية، العنف العائلي، الانحياز ضد المرأة والسعي لإرضاء الرجال في العمل الأدبي لكاتبتين. وأنه على الرغم من الاختلاف ما بين الكاتبتين من حيث الجنسية واللغة، إلا أن لهما نفس الاهتمامات النسائية ونفس الانتقاد للمجتمع الرجولي الأبوي. تشير نتائج البحث إلى أن النساء في رواية بيرزاد كنّ نساءً فعّالات ونشيطات حيث قمن بتغيير ظروف حياتهنّ في حين أن نساء رواية حمد كنّ نساءً غير نشطات ولكنهنّ على اطلاع ودراية بأوضاعهنّ.	نوع المقال: مقالة محكمة الوصول: ١٤٤٤/١١/٠٤ التقيق والمراجعة: ١٤٤٥/٠٢/١٩ القبول: ١٤٤٥/٠٢/٢٦ الكلمات الدلّلية: النقد النسوي، هدى حمد، زويلا بيرزاد، الدكورية، والدراسة المقارنة.

الإحالة: دهقاني، سمانه؛ بشيري، علي (١٤٤٦). رواية سندريلاست مسقط و طعم البرسيمون العنصر في دراسة مقارنة بالتركيز على القضايا النسوية. بحث في الأدب المقارن، ١٤

(٢)، ٩٧-١٢٢.

© الكتاب.

النشر: جامعة رازي

DOI: 10.22126/JCCL.2023.9169.2503